

III. RECENZJE I NOTY RECENZYJNE

Horst Ebling, *Prosopographie der Amtsträger des Merowingerreiches von Chlothar II. (613) bis Karl Martell (741), Beihefte der Francia*, Hg. vom Deutschen Historischen Institut Paris, Bd. 2, Wilhelm Fink Verlag, München 1974, s. 260.

Zamierzenie wymienionej pracy (dysertacji bońskiej z 1971 r.) jest ambitne i godne uznania. Opiera się ona na materiale onomastycznym zgromadzonym przez Eugena Ewiga i stara się objąć cały materiał prosopograficzny w ramach chronologicznych określonych w tytule, wszakże z ważnymi i — naszym zdaniem — niekoniecznie merytorycznie uzasadnionymi wyjątkami. Najpoważniejsze ograniczenie rzeczowe pracy to wyłączenie osób należących do rodu Karolingów (twierdzenie Autora, że nastąpiło to ze względu na istnienie już obszernej literatury naukowej dotyczącej Karolingów, jest zupełnie nieprzekonywające), przez co prosopografia Eblinga została pozbawiona bardzo istotnej dla zrozumienia ówczesnych dziejów państwa Franków części. Drugie ograniczenie to przyjęcie zasady, że uwzględnić należy jedynie źródła współczesne, to znaczy, że w zasadzie (w praktyce sam Autor niejednokrotnie od tej zasady odstępował) późniejsze źródła odnoszące się do danego urzędnika nie zostały wykorzystane, a nawet parę osób znanych wyłącznie ze źródeł późniejszych pozostało poza ramami prosopografii. Całkowicie należy zgodzić się z opinią wcześniejszego recenzenta, że takie założenie metodyczne jest pozornie tylko uzasadnione, nie uwzględnia bowiem skomplikowanego stanu zachowania podstawy źródłowej¹. Nie zostały przez Autora wyjaśnione motywy przyjęcia za dolną granicę chronologiczną pracy ważnej skądinąd daty 613². Do odmiennej kategorii zarzutów należy zaliczyć podniesione już przez innych recenzentów opuszczenia pewnych osób (głównie znanych z dokumentów) i różne niekonsekwencje, natomiast postulat włączenia do prosopografii również *ex officio* biskupów (D. Claude), mimo niewątpliwie dużej roli, jaką w życiu publicznym państwa biskupi odgrywali, uważamy już jednak za idący zbyt daleko.

Praca Eblinga dzieli się na część wprowadzającą i właściwą prosopografię. Autor zajmuje stanowisko wobec dyskusji, jaką odbyli przed niewielu laty Rolf

¹ D. Claude, *Blätter für deutsche Landesgeschichte* 112 (1976), s. 575 - 7. Por. także E. Zöllner, *Historische Zeitschrift* 221 (1975), s. 410 - 1.

² Zapewne główną przyczyną był podział ról w bońskim seminarium. Tymczasem ukazała się bowiem dysertacja Karin Selle-Hosbach, *Prosopographie merowingischer Amtsträger in der Zeit von 511 bis 613*, Bonn 1974, s. 185, wykazująca duże zbieżności metodyczne i formalne z pracą Eblinga. Autorka stosunkowo dokładnie, niż to uczynił Ebling, przedstawiła we wstępnej części pracy różne kategorie urzędników wczesnomerowińskich, zaopatrzyła też pracę w szereg zestawień tabelarycznych, próbując także refleksji nad karierami niektórych, lepiej widocznych w materiale źródłowym, postaci. Właściwa prosopografia (s. 38 - 172) obejmuje łącznie 217 postaci i przypomina w układzie pracę Eblinga. Do prosopografii dołączyła Autorka listę posłów frankijskich kierowanych w objętym pracą okresie do Konstantynopola, Toledo i Rzymu.

Sprandel i Dietrich Claude w kwestii charakteru i zasięgu urzędu komicjalnego w państwie Franków³, opowiadając się zdecydowanie za stanowiskiem zajętym przez Claudego (Claude wbrew Sprandelowi uprawdopodobnił tezę o ciągłości urzędu *comes civitatis* od czasów późnoantycznych na terenie Galii merowińskiej). Najnowszej gruntownej monografii Hansa K. Schulzega na ten temat nie mógł już Ebling wykorzystać⁴. Następnie (s. 12 - 21) zestawiał Ebling listy osób określonych przez źródła terminami *dux*, *comes* lub *grafio* w układzie chronologicznym oraz terytorialnym (z podziałem na Austrazję, Neustrię, Burgundię i Akwitanię), oraz (s. 21 - 26) podsumował prowizorycznie wnioski nasuwające się z tych tabel.

Prosopografia (s. 27 - 248) przedstawiona została w porządku alfabetycznym (w obrębie osób tego samego imienia w porządku chronologicznym). Łącznie obejmuje ona 316 osób, co już samo mówi o zakresie pracy. Pod imieniem i kolejnym numerem następuje krótkie określenie danej postaci (np. *Dux in Burgund*), następnie właściwy biogram oraz aparat krytyczny, składający się przede wszystkim z odsyłaczy do źródeł, znacznie rzadziej i nieregularnie do literatury przedmiotu. Taki punkt widzenia dałby się przypuszczać nie teoretycznie obronić, jako że zadaniem prosopografii jest oczywiście stworzenie pewnej, zorientowanej głównie na źródła podstawy biograficznej, rzecz jednak w tym, że znana lakoniczność, przypadkowość i nierzadko wewnętrzna sprzeczność źródeł merowińskich umożliwia aż nazbyt często odmienne interpretacje, stanowiąc od dawna wdzięczny obiekt dla pomysłowych konstrukcji badawczych. Wystarczy tytułem przykładu porównać biogram księcia turyngijskiego Radulfa (nr CCLXI, s. 204) z tym, co — co prawda z różnym stopniem prawdopodobieństwa — wiemy o tej postaci dzięki najnowszym badaniom⁵, by stwierdzić, że zbytnia wstrzemięźliwość autora prosopografii może już obecnie nie tylko zubożyć korzystającego z niej, lecz nawet stać się źródłem dezinformacji. To samo dałoby się powiedzieć (ograniczam się do wschodnich pertynencji monarchii merowińskiej) o biogramie enigmatycznego Teobalda znanego z inskrypcji z kościoła w Nilkheim koło Aschaffenburga (nr CCLXXXVIII, s. 221 - 2), würzburskiego Hedeny (nr CXV, s. 107 - 8) itd.

Pracę uzupełniają: wykaz źródeł i literatury przedmiotu (ta niestety daleka jest od kompletności, s. 250 - 255) oraz indeks urzędników (s. 236 - 260). Szkoda, że w indeksie nie uwzględniono również pozostałych osób wymienionych w biogramach lub przypisach. Zamierzony cel został, na skutek wspomnianych na wstępie ograniczeń, niekonsekwencji i opuszczeń, zrealizowany nie w pełni, niemniej nie sądzę, by można było odtąd badać dzieje państwa merowińskiego bez uwzględnienia omówionej tu pracy.

JERZY STRZELCZYK (Poznań)

³ R. Sprandel, *Dux und comes in der Merovingerzeit*, Zeitschr. d. Savigny Stiftung f. Rechtsgeschichte, Germ. Abt. 74 (1957), s. 41 - 84; D. Claude, *Untersuchungen zum frühfränkischen Comitatus*, ibidem 81 (1964), s. 1 - 79; R. Sprandel, *Bemerkungen zum frühfränkischen Comitatus*, ibidem 82 (1965), 238 - 291; D. Claude, *Zu Fragen frühfränkischer Verfassungsgeschichte*, ibidem 83 (1966), s. 273 - 280.

⁴ H. K. Schulze, *Die Grafschaftsverfassung der Karolingerzeit in den Gebieten östlich des Rheins*, Berlin 1973.

⁵ Mam na myśli głównie napisaną przez F. J. Schmalego część III tomu *Handbuch der bayerischen Geschichte*, München 1971, gdzie zostały wykorzystane wyniki nie opublikowanej jeszcze pracy A. Frieze, *Studien zur Herrschaftsgeschichte des fränkischen Adels (7. bis 11. Jahrhundert)*, stanowiącej znaczne pogłębienie znajomości związków genealogicznych nas tutaj interesujących. Do zagadnień prosopograficznych związanych z księstwem „würzburskim” Hedenów por. także K. Lindner, *Untersuchungen zur Frühgeschichte des Bistums Würzburg und des Würzburger Raumes*, Göttingen 1972, zwłaszcza s. 52 in.